

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 24 p. 97-108, Summer 2023

Fizik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* *Investigation of Physics Textbooks in Terms of Values Education*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1251341>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
14.02.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
18.04.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2023

Asya Studies

Gülsüm Meo
Doktora Öğrencisi / Yıldız Teknik
Üniversitesi
gulsummeco@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4069-5970

Doç. Dr. Fatma Coştu
İstanbul Zeytinburnu Bilim ve Sanat
Merkezi Üniversitesi
fatmacostu@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7101-6267

Öz

Değerler eğitimi, öğrencilere tüm insani değerlerin kapsamlı şekilde öğretildiği bir çeşit karakter eğitimidir. Lise düzeyindeki ders kitapları yardımı ile toplum tarafından benimsenen değerleri öğrencilere kazandırmak büyük önem arz etmektedir. Bu gerekçe ile bu çalışmada 2018 yılında uygulamaya konulan Fizik Öğretim Programı (MEB, 2018)'na uygun hazırlanmış lise fizik ders kitaplarında yine Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından benimsenen on kök değere ne ölçüde değinildiğini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında, bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyinde okutulan dört fizik ders kitabı analiz için kullanılmıştır. Veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, fizik ders kitaplarında MEB tarafından benimsenen 10 kök değere kısmen de olsa yer verildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, bu 10 kök değerden en fazla yer verilen değerlerin sırasıyla "vatanseverlik", "sorumluluk" ve "öz denetim"; en az yer verilenlerin ise "adalet", "sevgi" ve "dostluk" olduğu belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, fizik dersinin sayısal ve soyut bir ders olmasının, değerler eğitiminin aktarılmasına engel olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, değerler eğitiminin öğrencilere verilmesi bağlamında fizik eğitimcilerinin bir araya gelip, hangi değerlere hangi ünitelerde yer verilmesi gerektiği, uygunluğu ve uygulanabilirliği konusunda daha detaylı araştırmalar yapmaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Fizik eğitimi, Ders kitabı, Kök değerler

Abstract

Values education is a kind of character education in which students are taught all human values in a comprehensive way. This study aimed to determine the extent to which physics textbooks prepared in accordance with the Physics Curriculum (MoNE, 2018) address the ten root values adopted by the Ministry of National Education (MoNE). For this purpose, the document analysis method was used in this study. Within the scope of the study, four physics textbooks taught at the 9th, 10th, 11th, and 12th-grade levels were used for analysis. The data were analyzed by content analysis method. According to the findings, it was determined that physics textbooks partially included the ten root values. However, among these ten root values, "patriotism", "responsibility" and "self-control" were the most frequently included values, while "justice", "love" and "friendship" were the least frequently included values. The results obtained from the study show that physics is a numerical and abstract course that does not prevent giving values education. In this context, it is suggested that physics educators should come together and conduct more detailed research. Also, on which values should be included in which units, their suitability and applicability in the context of providing values education to students.

Keywords: Values education, Physics education, Textbook, Root values

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Meo, G. & Coştu, F. (2023). Fizik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(24), 97-108.

GİRİŞ

Değer; bir toplumda, bir inançta, bir ideolojide veya insanlar tarafından kabul edilen, benimsenen ve yaşatılan her türlü duygu, düşünce, davranış, kural veya varlık olarak tanımlanmaktadır (Gül, 2013). Bir toplumun düzenlenmesi ve sürdürülmesi aşamasında değerler önemli bir olgudur. Toplum olarak, toplumun tüm fertlerinin ortak değerlere ve toplum tarafından benimsenen değerlere sahip olması, o toplumun gelişmişlik düzeyinin ve toplumsal yapısının sağlıklı olup olmadığını gösteren önemli bir göstergedir. Bir toplumun bahsedilen şekilde toplumca benimsenen olumlu değerlere sahip olması, o toplumun uluslararası komitelere benimsenmesine ve toplum fertlerinin ve gelecek fertlerinin başarılı olmasına da etki etmektedir. Sonuç olarak, bir toplumun sadece yazılı ve hukuk kuralları olması yanında ahlaki değerlerinin olması, o toplumun istenilen düzeyde olduğunun önemli bir kanıtıdır. Bundan dolayı, toplumca benimsenen değerlerin toplumun tüm fertlerine aktarılmasında eğitim oldukça önemli bir araçtır. İstenilen toplumların oluşturulması, evrensel ve kültürel değerlerin bireylere kazandırılması ve bu kazandırma sürecinde eğitim sistemi oldukça önemlidir. Değer kelimesinin eğitimle birlikte kullanılmasıyla “değerler eğitimi” kavramı ortaya çıkmıştır. Değerler eğitimi, insanların hayatları boyunca kazandıkları davranış, inanç ve değerlerin şekillendirilmesine yönelik bir eğitim şeklidir (Yıldırım, 2009). İlk olarak, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, eğitimcilerin ve filozofların çabalarıyla ortaya atılmıştır. John Dewey, 20. yüzyılın başlarında Amerikan eğitim sistemi üzerine yaptığı çalışmalarında, değerler eğitiminin önemini vurgulamıştır. Dewey'e göre, okulun asıl amacı, öğrencilere akademik becerilerin yanı sıra, etik ve sosyal değerleri öğretmektir. Bu düşünce, Amerikan eğitim sistemindeki birçok okulda uygulanmıştır (Dewey, 1902). 1950'lerde, değerler eğitimi felsefesi, klasik eğitim felsefesi üzerine inşa edilerek daha da gelişmiştir. Bu dönemde, Kurt Hahn, öğrencilere sorumluluk, bağımsızlık, özgüven, cesaret ve dayanıklılık gibi değerleri öğretmek için okul dışı deneyimleri kullanmaya başlamıştır. (Hahn, 1953, James, 1990). Bu yaklaşım, birçok öğrenci için etkili olmuştur ve daha sonra “Outward Bound” programının (McKenzie ve University, 2003) temelini oluşturmuştur. 1960'ların sonlarında, değerler eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu dönemde, bazı kişiler, değerlerin okullarda öğretilmesinin siyasi bir hareket olduğunu savunarak bu fikre karşı çıkmış fakat bununla birlikte, bazı kişiler ise okulların öğrencilerin sosyal ve ahlaki gelişimine katkıda bulunması gerektiğini savunmuşlardır. Günümüzde ise, değerler eğitimi dünya çapında benimsenmiş ve birçok okulda uygulanmıştır (Nucci, 2001). Dünyadaki uygulama paralelinde ülkemizde de uygulanmış ve son yıllarda öğretim programlarında (MEB, 2017; 2018) yapılan vurgu ile önemini her geçen gün artırmıştır. Değerler eğitimi farklı eğitimciler tarafından farklı bir biçimde ifade edilmiş olsa da (Yıldırım, 2009), en yaygın kullanılan Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “*vicdanlı bireyler yetiştirmek, bireyleri iyiye ve doğruya ulaştırmak için toplum tarafından benimsenen ahlaki değerlerin kazandırılmasıdır. Ayrıca değerler eğitimi, bireylerin toplumdaki konumlarını belirlemek ve karakterlerini geliştirmek için gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları için okul içinde veya okul dışında aldıkları eğitimin tamamıdır*” (TDK, 2022) şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkemizde son yıllarda aile bağları azalmış, boşanmalar ve şiddet eğilimleri artmıştır (Şentürk, 2008). Ailelerde yaşanan bu olumsuzluklar çocukların değer kazanmalarını olumsuz etkilemiştir (Demirci, 2019). Kötü alışkanlıklar çok genç yaşlara düşmüş ve çoğalmıştır. Bu bozulmalardan en çok zarar görenler ise öğretmenler, öğrenciler ve toplum olmuştur. Toplumdaki bozulmayı önlemek için okullarda değerler eğitiminin verilmesi gerektiği ortaya konmuştur (Çetinbaş, 2015). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından da yaşanan bu değişime ayak uydurularak değerler eğitimine öncelikli önem verilmeye başlanmıştır. MEB (2017), değerler eğitimi ve öğretiminin amacını, “toplumu ayakta tutan, insanları birleştiren ve geliştiren manevi değerlerimizi nesillerimize öğretmek ve böylece topluma barış ve refah getirmek” olarak ifade etmiştir. Değerler eğitimi ile milli ve evrensel değerleri benimsemiş, topluma faydalı, toplumda örnek davranışlar sergileyen ahlaki nesiller yetiştirilmek istenmektedir (Altan, 2011). Değerler eğitiminin okullara girmesiyle birlikte MEB tarafından 10 kök değer benimsenmiştir. Bu kök değerler sırasıyla “adalet”, “saygı”, “dürüstlük”, “dostluk”, “sabır”, “sevgi”, “özenetim”, “sorumluluk”, “yardımseverlik” ve “vatanseverlik” olarak ilgili belgelerde belirtilmiştir (MEB, 2017; 2018).

Fizik dersi öğretim programında (MEB, 2018) da bahsi geçen kök değerlere vurgu yapılmaktadır. Eğitim; yalnızca akademik olarak başarı, bilgi, beceri ve davranışlar kazandıran bir yapı değil, toplumun önemseydiği temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeye katkı sağlayan bir süreçtir. Eğitim sisteminin toplumsal değerleri kazandırma görevi kapsamında, öğretim programları ve daha geniş perspektifte eğitim programları oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Öğretim programları çerçevesinde, örgün eğitimde değerler eğitimi verecek en önemli kişiler öğretmenlerdir (Aktepe, Keser ve Şeref, 2020). Değerler eğitimi gerçekleştirirken öğretmenin kullandığı en önemli araçlardan biri de ders kitaplarıdır. Çünkü öğretmenler, ders kitapları sayesinde öğretimi planlayıp yürütmektedirler. Değerler eğitiminin ders kitaplarında yansımalarını konu edinen çok sayıda bilimsel araştırma bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde, değerler eğitiminin Türkçe ders kitaplarında nasıl verildiğini araştırarak çalışmaların nispeten fazla olduğu söylenebilir. Örneğin 6. Sınıf Türkçe ders kitabının incelendiği bir çalışmada (Derse, 2019) en çok “sevgi” kök değerine en az da

“empati” kök değerine yer verildiği belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarının incelendiği bir başka çalışmada (İnalöz, 2021) “sorumluluk” ve “saygı” değerlerinin ders kitabında ön plana çıktığı belirlenmiştir. Nispeten fazla araştırma yapılan Türkçe ders kitaplarını, “Sosyal Bilgiler” ders kitapları (Değirmenci Toraman ve Memişoğlu, 2022; Güçlü, 2019), “Hayat Bilgisi” ders kitapları (Uçar ve Çetinkaya, 2021) ve “Matematik” ders kitapları (Özkaya ve Adem, 2020) ile ilgili yapılan araştırmalar takip etmektedir. Tüm bu disiplinlere ek olarak “Almanca” (Selçuk, 2019), “Müzik” (Gişi, 2019; Yükrük ve Akarsu, 2017), “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” (Yurtsever, 2018; Aslan Parlak 2011) ve “İngilizce” (Bal, 2018) ders kitaplarının değerler eğitimi ele alış biçimini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. İlgili literatürde fizik ders kitaplarının incelendiği çalışmalara bakıldığında ise, ders kitaplarının daha çok eleştirel inceleme (Ünsal ve Güneş, 2004), uygunluk (Tekbiyık, 2006), kitaptaki etkinliklerin uygulanabilirliği (Ayvacı ve Devcioğlu, 2013), eğitimsel tasarım (Kanlı ve Yağbasan, 2004; Güzel ve Adibenli, 2011) ve proje tabanlı öğrenme (Kavcar ve Erdem, 2017) yönleriyle araştırıldığı görülmektedir. Ders kitaplarında değerler eğitimi konusunda Türkiye dışında da birçok çalışma yapılmıştır. Örneğin; Alavinia ve Mahdavi (2016) tarafından İran’da yürütülen bir çalışmada lise sosyal bilgiler ders kitaplarında temsil edilen değerler analiz edilmiştir. Çalışma, vatandaşlık, sosyal sorumluluk ve ulusal kimlikle ilgili değerlerin vurgulandığını; çeşitlilik, insan hakları ve küresel meselelerle ilgili değerlerin ise yeterince temsil edilmediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Jaipal-Jamani ve Figg (2017) tarafından Avustralya’da yürütülen bir çalışmada, ilkökul ders kitaplarında temsil edilen değerler açısından analiz edilmiştir. Çalışmada empati, önemseme ve sorumlulukla ilgili değerlerin vurgulandığı, eleştirel düşünme ve sosyal adaletle ilgili değerlerin ise yeterince temsil edilmediği görülmüştür. Son olarak yakın geçmiş zamanda Wang ve Zhao (2021) tarafından Çin’de yürütülen bir çalışmada ise, ortaokul ahlak eğitimi ders kitaplarında temsil edilen değerler analiz edilmiştir. Çalışma sonunda, evlat sevgisi ve otoriteye saygı gibi Konfüçyüsçü değerlerin vurgulandığını, demokrasi ve bireysel haklarla ilgili değerlerin ise yeterince temsil edilmediğini belirlenmiştir. Ülkemiz dışında bahsedilen bu çalışmalar, ders kitaplarında temsil edilen değerlerin analiz edilmesinin ve çeşitli değerlerin yeterince temsil edilmesinin sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Gerek ülkemizde ve gerekse de ülkemiz dışında değerler eğitiminin ders kitaplarında nasıl işlendiğine dair çalışmalar incelendiğinde; Fizik ders kitaplarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi açısından bir adet lisansüstü tez (Koltaş, 2020) olduğu belirlenmiştir. Bu lisansüstü tez kapsamında fizik, kimya ve biyoloji ders kitaplarını ele alan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmada fizik ders kitapları 2018 yılı basımı olup öğretim programlarının faaliyete geçtiği yıla tekabül etmektedir. Ancak, bilindiği üzere her geçen yıl yapılan araştırmalar çerçevesinde ders kitapları sürekli olarak güncellenmektedir. Değerler eğitiminin ders kitaplarında yansımaları ele alan araştırmaların yakın geçmiş zamanda yapılmaması nedeniyle, yeni yazılmış ders kitaplarında değerler eğitimi yapılan vurgunun belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu gerekçeden yola çıkarak bu çalışmada, yeni yazılmış fizik ders kitaplarında değerler eğitimi yapılan vurgu belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmanın, bu yönüyle ilgili alana katkı sağlayacağına, bu alanda çalışma yapan araştırmacılara bir kaynak niteliğinde olacağına inanılmaktadır.

Bu çalışma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde ortaöğretim fizik ders kitaplarının MEB tarafından benimsenen (bkz. Tablo 2; MEB, 2017) on kök değeri vurgulaması açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada aşağıda verilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Ortaöğretim 9. sınıf fizik ders kitabında hangi kök değerlere ve alt değerlere ne oranda yer verilmiştir?
2. Ortaöğretim 10. sınıf fizik ders kitabında hangi kök değerlere ve alt değerlere ne oranda yer verilmiştir?
3. Ortaöğretim 11. sınıf fizik ders kitabında hangi kök değerlere ve alt değerlere ne oranda yer verilmiştir?
4. Ortaöğretim 12. sınıf fizik ders kitabında hangi kök değerlere ve alt değerlere ne oranda yer verilmiştir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” araştırma modeli olarak seçilmiş ve bu model kapsamında araştırma yürütülmüştür. Doküman incelemesi modeli, “dokümanların toplanması”, “dokümanların gözden geçirilmesi”, “dokümanların sorgulanması” ve “dokümanların analizi” safhalarından oluşan kapsamlı bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Sak, Şahin, Öneren ve Nas, 2021).

Çalışma Materyali

Çalışma kapsamında kullanılan ders kitapları, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında farklı lise türlerinde okutulan ve güncel olarak basılmış 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf düzeyindeki fizik ders kitaplarıdır.

Çalışma kapsamında kullanılan fizik ders kitapları, onlara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Bu kitaplar büyük bir metropol olan İstanbul ilinde yaygın olarak okullarda kullanılan ders kitapları olduğundan dolayı bu kitaplar tercih edilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada İncelenen Fizik Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler

Sınıf	Yazar	Yayınevi	Basım Yılı	Sayfa Sayısı
9.	Ömer SİNAV	SDR Dikey Yayıncılık	2021	277
10.	Tuncay Tunç & Necati Bağcı	Ekoyay Yayıncılık	2021	287
11.	Muhammed Çoruh	Ankakuşu Yayınevi	2021	332
12.	Seda Alpegemen	Başak Yayıncılık	2021	288

Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında Tablo 1’de verilen fizik ders kitapları MEB (2017) tarafından benimsenen ve Tablo 2’de verilen 10 kök değer bağlamında incelenerek her bir seviye için ayrı ayrı veriler toplanmıştır.

Tablo 2: MEB Tarafından Benimsenen Kök Değerler ve Bu Kök Değerlere İlişkin Alt Değerler (MEB, 2017: 24)

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar (Alt Değerler)
“Adalet”	“Adil olma, eşit davranma, paylaşma”
“Dostluk”	“Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma”
“Dürüstlük”	“Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma”
“Öz Denetim”	“Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme”
“Sabır”	“Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme”
“Saygı”	“Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözete”
“Sevgi”	“Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma”
“Sorumluluk”	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme”
“Vatanseverlik”	“Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme”
“Yardımseverlik”	“Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma”

Verilerin Analizi

Lise düzeyinde yazılmış fizik ders kitapları analiz edilirken bu çalışmada betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında fizik ders kitapları öncelikle tamamı makale yazarları ve 10 yıllık deneyime sahip bir fizik öğretmeni ile birlikte incelenmiştir. İncelemeler yapılırken incelemeye tabii tutulan ve Tablo 2’de verilen 10 kök değer ve alt değer geçtiği metinler bir Word belgesine aktarılmıştır. Sonrasında bu belge üzerinde hangi kök değere ve alt değerlere yer verildiği tespit edilmiş ve ilgili belgeye yazılmıştır. En son olarak da her bir fizik ders kitabı için hangi kök değere ve alt değerlere yer verildiği üniteler kapsamında tespit edilip tablolaştırılmıştır. Elde edilen nihai tablolar, bulgular bölümünde detaylı olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Fizik ders kitapları analiz edilme sürecini; makale yazarları ile deneyimli bir fizik öğretmeni beraberce gerçekleştirmişlerdir. Bu süreçte ilk olarak, makale yazarları ve deneyimli bir fizik öğretmeni biraraya gelmişlerdir. Bu ekip beraberce fizik ders kitaplarını baştan sona kadar incelemiş ve ilgili fizik ders kitaplarında yer alan ifade ve açıklamaların hangi kök değerlere ve alt değerlere vurgu yaptığını belirlemiştir. Sonrasında değerlere vurgu yapan açıklama ya da ifadeler bir word belgesine kaydedilmiştir. Bu belgedeki açıklama ya da ifadeler, değerler eğitimi alanında çalışmaları olan bir alan eğitimi uzmanına gösterilerek onun da bu ifadelerin hangi kök değer ve alt değerlere uygun olduğunu ayrı bir biçimde değerlendirmesi istenmiştir. Araştırmacılarla birlikte fizik öğretmenin yapmış oldukları değerler bağlamındaki sınıflandırmalar, ile bahsedilen alan eğitimi uzmanının ayrı bir biçimde yapmış olduğu sınıflandırmaların uyumuna bakılmıştır. Bu iki sınıflandırma işlemi sonunda her ikisi arasında %98 uyum olduğu ortaya konulmuştur. Uyumun

sağlanamadığı ifade ya da ifadelerde de tartışmalar sonunda uzlaşmaya varılmıştır. Analiz yapılırken bu türden bir sürecin işletilmesinin, araştırmannın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamaya olumlu katkılar yaptığı söylenebilir.

BULGULAR

Çalışma kapsamında incelenen fizik ders kitaplarında vurgu yapılan kök değerler sınıf bazında yazılan ders kitapları bağlamında aşağıdaki başlıklarda verilmiştir.

9. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlere İlişkin Bulgular

9. sınıf fizik ders kitaplarının betimsel içerik analizi sonucunda fizik ders kitabında geçen değerler ve alt değerlerinin ünitelere göre dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 3'te toplu olarak verilmiştir.

Tablo 3: 9. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlerin ve Alt Değerlerin Ünitelere Göre Dağılımları

Değerler	Alt Değerler	1. Ünite Fizik Bilimine Giriş	2. Ünite Madde ve Özellikleri	3. Ünite Hareket ve Kuvvet	4. Ünite Enerji	5. Ünite Isı ve Sıcaklık	6. Ünite Elektro- statik	Top.
Adalet	Adil olma	1	-	-	-	-	-	1
	Eşit davranmak	-	-	1	-	-	-	1
Dostluk		-	-	-	-	-	-	-
Dürüstlük	Doğru sözlü olma	1	-	-	-	-	-	1
	Güvenilir olma	-	1	-	-	1	-	2
Öz-denetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme	1	-	-	-	-	-	1
	Davranışlarını kontrol etme	-	-	1	2	-	1	4
Sabır	Tahammül etme	-	-	-	2	-	-	2
Saygı	Muhatabın durumunu gözetme	1	-	-	-	-	-	1
	Alçak gönüllü olma	1	-	-	-	-	-	1
	İnsanların kişiliklerine değer verme	1	-	-	-	-	-	1
Sevgi	Güven duyma	-	2	-	-	-	-	2
Sorum- luluk	Kendisine, çevresine, ailesine karşı sorumlu olma	-	1	2	-	-	1	4
	Davranışlarının sonuçlarını üstlenme	-	1	2	2	-	-	5
Vatan- severlik	Toplumunu önemseme	2	1	1	-	1	-	5
	Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma	-	1	-	-	6	1	8
	Dayanışma	-	-	-	1	-	-	1
Yardım- severlik	İş birliği yapma	1	1	1	-	2	-	5
	Paylaşma	-	-	-	-	1	-	1
Toplam		9	8	8	7	11	3	46

Tablo 3'te verildiği üzere, 9. sınıf fizik ders kitabında toplam 46 değere yer verildiği görülmektedir. Bu değerlerin en başında “vatanseverlik” kök değerinin “tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma” alt boyutu gelmektedir. Bu değeri “sorumluluk” ve “öz denetim” kök değerleri takip etmektedir. Kök değerlerden “dostluk” değerine ise hiç yer verilmediği de tespit edilmiştir. Yine Tablo 3'te görüldüğü üzere, kök değerler ünite bağlamında değerlendirildiğinde ise, en fazla kök değere “ısı ve sıcaklık” ünitesinde, en az ise “elektrostatik” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. 9. sınıf fizik ders kitabında geçen bazı örnek ifadeler ve değindiği değer ve alt değerler şu şekilde örneklendirilebilir: 9. sınıf fizik ders kitabı “Isı ve sıcaklık” ünitesinde yer alan “Bir binanın kalorifer sisteminde ısının büyük bir kısmı apartman boşluklarında, duvar içlerindeki borularda kaybolmaktadır. Bu nedenle doğal kaynaklarımız daha hızlı tükenmekte çevre kirliliği daha fazla artmaktadır. Isı enerjisini kayıpsız iletmek mümkün değildir. Onun için ısı iletimi en az kayıpla yapılmalıdır.” (Sinav, 2021, s.200) ifadesi ile, “vatanseverlik” kök değerinin “tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma” alt değerine vurgu yapılmıştır. İkinci bir örnek ise aynı kitabın “Enerji” ünitesinde yer alan “Enerji tasarrufu için elektrikle çalışan araçlarımızın elektrik tüketimine dikkat etmeliyiz” (Sinav, 2021, s.154) ifadesi, “sorumluluk” kök değerinin “davranışlarının sonuçlarını üstlenme” alt değerine vurgu yapılmıştır. Bir başka örnek ise aynı kitabın “Enerji” ünitesinde yer alan “İnşaat halindeki binaların yakınından geçmek tehlikelidir. Çünkü inşaattan düşen bir tuğla, bir tahta parçası size zarar verebilir. Özellikle yüksek katlı binalarda bu

tehlike daha fazladır. Çünkü bir tuğlanın binanın onuncu katından yere düştüğünde oluşturacağı zarar birinci kattan düştüğünde oluşturacağı zarardan daha fazladır.” (Sinav, 2021, p.145) ifadesi ile de “öz denetim” kök değerinin “davranışlarını kontrol etme” alt değerine değinilmiştir.

9. sınıf fizik ders kitabındaki değerler eğitimi vurgusuna genel olarak bakıldığında, en fazla “vatanseverlik” onu takiben “sorumluluk” ve “yardımseverlik” kök değerine daha fazla vurgu yapıldığı görülebilir. Bununla birlikte “dostluk” değerine hiç vurgu yapılmadığı, az vurgu yapılan değerlerin ise “sevgi, sabır ve adalet” olduğu ifade edilebilir.

10. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlere İlişkin Bulgular

10. sınıf fizik ders kitaplarının betimsel içerik analizi sonucunda ders kitabında geçen değerler ve alt değerlerinin ünitelere göre dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4’te toplu olarak verilmiştir.

Tablo 4: 10. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlerin ve Alt Değerlerin Ünitelere Göre Dağılımları

Değerler	Alt Değerler	1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	Top.
		Manyetizma	Basınç ve Kaldırma Kuvveti	Dalgalar	Optik	
Adalet		-	-	-	-	-
Dostluk		-	-	-	-	-
Dürüstlük		-	-	-	-	-
Öz-denetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme	2	3	1	-	6
	Davranışlarını kontrol etme	6	-	-	-	6
Sabır	Tahammül etme	-	1	-	-	1
	Azimli olma	1	-	-	-	1
Saygı	Muhatabın durumunu gözetme	1	-	-	1	2
Sevgi		-	-	-	-	-
Sorumluluk	Kendisine, çevresine, ailesine karşı sorumlu olma	4	-	4	-	8
	Davranışlarının sonuçlarını üstlenme	1	-	-	-	1
Vatanseverlik	Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma	-	-	1	1	2
	Çalışkan olma	1	-	-	-	1
Yardımsesverlik	İş birliği yapma	1	-	1	-	2
	Merhametli olma	1	-	-	-	1
Toplam		18	4	7	2	31

Tablo 4’te de verildiği üzere 10. sınıf fizik ders kitabında geçen değerler incelendiğinde, kök değerlerden “öz denetim” değerine 12, “sorumluluk” değerine 9, “sabır” ve saygı” değerine 2, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerlerine ise 3 defa olmak üzere ders kitabının toplam 31 yerinde kök değere vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Kök değerlerden “adalet”, “dostluk”, “dürüstlük” ve “sevgi” değerlerine ise ders kitabında hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. 10. sınıf fizik ders kitabında geçen değerlerin ünitelere göre dağılımına ilişkin Tablo 4’deki bulgulara bakıldığında, 10. sınıf müfredatında yer alan dört ünite içerisinde en fazla kök değere “Manyetizma” ünitesinde, en az kök değere ise “Optik” ünitesinde yer verildiği görülmektedir. Tablo 4’te görüldüğü üzere alt değerler bağlamında bakıldığında, ders kitabında en fazla “sorumluluk” kök değerine ait olan “kendisine, ailesine, çevresine karşı sorumlu olma” alt değerine değinildiği tespit edilmiştir. 10. sınıf fizik ders kitabında geçen bazı örnek ifadeler ve değindiği değer ve alt değerler ise şu şekilde örneklendirilebilir:

10. sınıf fizik ders kitabı “Manyetizma” ünitesinde yer alan “Ancak bunun kadar önemli olan başka bir hususun da bilinçlenmek olduğu unutulmamalıdır. Edindiğiniz bilgi ve tecrübeleri yakınınızdaki kişilerle paylaşabilir, onların da bilinçlenmelerini sağlayarak hayatını kurtarabilirsiniz” (Tunç ve Bağcı, 2021 s. 50) ifadesinde “yardımlaşma” kök değerine ait olan “iş birliği yapma” alt değerine vurgu yapılmıştır. Farklı bir örnek olarak fizik ders kitabında “Basınç ve kaldırma kuvveti” ünitesinde geçen “Düdüklü tencerede kapağın altındaki gazın basıncı yüksek olduğundan gaz boşaltılmadan kapak açılmamalıdır. Aksi takdirde yüksek basıncın etkisiyle kapak fırlayarak çevresindekilere zarar verebilir.” (Tunç ve Bağcı, 2021 s. 92) ifadesi, “öz denetim” kök değerinin “davranışlarının sonuçlarını üstlenme” alt değerine vurgu yapılmaktadır. Son bir örnek olarak, ders kitabının “Optik” ünitesinde yer alan “Bu denklem, Hollandalı Astronom ve Matematikçi Willebrord Snellius Van Royen (1580-1626) anısına Snell

Yasası olarak adlandırılır” (Tunç ve Bağcı, 2021 s. 226) ifadesi ile, “saygı” kök değerinin “muhababının konumunu gözetme” alt boyutuna değinilmiştir.

10. sınıf fizik ders kitabındaki değerler eğitimi vurgusuna genel olarak bakıldığında, en fazla “öz-denetim” onu takiben “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” kök değerine fazlaca vurgu yapıldığı görülebilir. Bununla birlikte “sevgi, adalet, dostluk ve dürüstlük” değerlerine hiç vurgu yapılmadığı, en az vurgu yapılan değerlerin ise “sabır ve saygı” olduğu ifade edilebilir.

11. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlere İlişkin Bulgular

11. sınıf fizik ders kitaplarının betimsel içerik analizi sonucunda ders kitabında geçen değerler ve alt değerlerinin ünitelere göre dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 5’te toplu olarak verilmiştir.

Tablo 5: 11. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlerin ve Alt Değerlerin Ünitelere Göre Dağılımları

Değerler	Alt Değerler	1. Ünite	2. Ünite	Top.
		Kuvvet ve Hareket	Elektrik ve Manyetizma	
Adalet	Adil olma	1	-	1
Dostluk	Vefalı olma	1	-	1
Dürüstlük	Doğru sözlü olma	-	1	1
Öz-denetim		-	-	-
Sabır	Azimli olma	1	-	1
Saygı		-	-	2
Sevgi		-	-	-
Sorumluluk	Kendisine, çevresine, ailesine karşı sorumlu olma	1	-	1
	Tutarlı ve güvenilir olma	-	1	1
	Davranışlarının sonuçlarını üstlenme	-	1	1
Vatanseverlik	Toplumu önemseme	1	-	1
	Dayanışma	1	-	1
Yardımseverlik	Paylaşma	1	-	1
Toplam		7	3	10

Tablo 5’te de verildiği üzere, 11. sınıf fizik ders kitabında geçen kök değerler incelendiğinde, 11. sınıf fizik müfredatında “Kuvvet ve hareket” ve “Elektrik ve manyetizma” olmak üzere iki ünite bulunmaktadır. Bu ünitelerde toplam 10 adet kök değere yer verilmiştir. Ünite bazında bakıldığında ise en fazla kök değere “Kuvvet ve hareket” ünitesinde rastlandığı belirlenmiştir. Kök değerlerden “sorumluluk” değerine 3, “vatanseverlik” değerine 2; “adalet”, “dostluk”, “dürüstlük”, “sabır” ve “yardımseverlik” değerlerine ise birer yerde değinilmiştir. Ders kitabında “öz denetim”, “saygı” ve “sevgi” değerlerine ise hiç yer verilmediği belirlenmiştir. 11. sınıf fizik ders kitabında geçen bazı örnek ifadeler ve değindiği değerler ve alt değerler şu şekilde örneklendirilebilir: Örneğin, fizik ders kitabının “Kuvvet ve hareket” ünitesi içeriğinde Canan Dağdeviren’in başarılarının anlatıldığı okuma metninde geçen “*Hayallerini gerçekleştirirde gücünü Atatürk’ten aldığını, başarısını ona ve Türk milletine borçlu olduğunu dile getiren Dağdeviren; “Umutsuzluğa düştüğüm zamanlarda motivasyonumu Atatürk’ten alıyorum”* (Çoruh, 2021, s.149) ifadesi ile “vatanseverlik” kök değerinin “toplumu önemseme” alt boyutuna vurgu yapılmıştır. Ders kitabından bir başka örnek ise, “Kuvvet ve hareket” ünitesinde geçen “*Bedensel engelli bireylerin ulaşım hakları doğrultusunda günlük yaşamda kullanabilecekleri rampalar eğik düzlemin kullanıldığı yerlerdendir*” (Çoruh, 2021, s.226) ifadesi ile de “adalet” kök değerinin “adil olma” alt değerine vurgu yapılmıştır. Son örnek olarak, ders kitabında “Elektrik ve manyetizma” ünitesinde geçen “*Aydınlatma işini Tesla’nın çalıştığı şirket üstlenmiştir. Tesla, fuara gelen ziyaretçileri kendi yaptığı devre ve lambalardan oluşan bir ışık gösterisiyle etkilemiştir. Böylece Tesla, alternatif akımın üstünlüklerini insanlara anlatabilme fırsatı yakalamıştır*” (Çoruh, 2021, s.353) ifadesi ile de “sorumluluk” kök değerinin “tutarlı ve güvenilir olma” alt değerine değinilmiştir.

11. sınıf fizik ders kitabındaki değerler eğitimi vurgusuna genel olarak bakıldığında, nispeten fazla “sorumluluk” ve “vatanseverlik” kök değerine vurgu yapıldığı görülebilir. Bununla birlikte “öz-denetim, sevgi ve saygı” değerlerine hiç vurgu yapılmadığı, en az vurgu yapılan değerlerin ise “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır ve yardımseverlik” olduğu ifade edilebilir.

12. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlere İlişkin Bulgular

12. sınıf fizik ders kitaplarının betimsel içerik analizi sonucunda ders kitabında geçen değerler ve alt değerlerinin ünitelere göre dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 6’da toplu olarak verilmiştir.

Tablo 6: 12. Sınıf Fizik Ders Kitabında Geçen Değerlerin ve Alt Değerlerin Ünitelere Göre Dağılımları

Değerler	Alt Değerler	1. Ünite	2. Ünite	3. Ünite	4. Ünite	5. Ünite	6. Ünite	Top.
		Çembersel Hareket	Basit Harmonik Hareket	Dalga Mekaniği	Atom Fiziğine Giriş ve Radyoaktivite	Modern Fizik	Modern Fiziğin Teknoloji deki Uygulamaları	
Adalet		-	-	-	-	-	-	-
Dostluk	Vefalı olma	1	-	-	-	-	-	1
Dürüstlük		-	-	-	-	-	-	-
Öz-denetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme	1	-	-	5	-	-	6
	Davranışlarını kontrol etme	1	-	2	-	-	-	3
Sabır	Beklemeyi bilme	-	-	-	-	1	-	1
Saygı		-	-	-	-	-	-	-
Sevgi		-	-	-	-	-	-	-
Sorumluluk	Kendisine, çevresine, ailesine karşı sorumlu olma	1	-	1	1	1	-	4
	Davranışlarının sonuçlarını üstlenme	1	-	-	2	1	1	5
Vatanseverlik	Toplumu önemseme	-	-	-	3	-	1	4
	Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma	1	-	-	2	1	1	5
	Kurallara ve kanunlara uyma	1	-	-	-	-	-	1
	Çalışkan olma	3	-	-	1	-	2	6
Yardımsızlık	İş birliği yapma	-	-	-	1	-	-	1
Toplam		10	-	3	15	4	5	37

Tablo 6 incelendiğinde, 12. sınıf fizik ders kitaplarında toplam 37 yerde kök değerlere değinildiği görülmüştür. Bu kök değerlerden en fazla “vatanseverlik”, en az “sabır”, “dostluk” ve “yardımsızlık değerine yer verilmiş; “adalet”, dürüstlük”, “saygı” ve “sevgi” değerlerine ise hiç yer verilmemiştir.

Ders kitaplarının ünite bağlamında değerlendirilmesinde ise en fazla değere “Atom fiziğine giriş ve radyoaktivite” ünitesinde yer verilmiş, “Basit harmonik hareket” ünitesinde ise herhangi bir değere vurgu yapılmamıştır. Ders kitabında alt değerlerden ise en fazla “öz denetim” kök değerinde “davranışlarının sorumluluğunu üstlenme” alt değeri ve “vatanseverlik” kök değerinin “çalışkan olma” alt değerine yer verildiği görülmüştür.

12. sınıf fizik ders kitabında geçen bazı örnek ifadeler ve değindiği değerler ve alt değerler şu şekilde örneklendirilebilir: Örneğin, ders kitabının “Atom fiziğine giriş ve radyoaktivite” ünitesinde geçen “*Bu yıllardan itibaren Türk fizikçilerinin çeşitli teorik konularda yayımladıkları araştırmaları ünleri dünyaya yayılmıştır. Bunlar arasında yer alan Feza Gürsey (1921-1992), Asım Orhan Barut ve Behram N. Kurşunoğlu (1926-1994) atom fiziği konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır.*” (Alpegemen, 2021, s. 162) ifadesi ile “vatanseverlik” kök değerinin “çalışkan olma” alt değerine vurgu yapılmıştır. Bir başka örnek ise, ders kitabında yer alan “Çembersel hareket” ünitesinde geçen “*Viraja süratli bir şekilde girersek aracımız dışa doğru savrulur devrilebilir.*” (Alpegemen, 2021, s. 32) ifadesi ile, “öz denetim” kök değerinin “davranışlarının sorumluluğunu üstlenme” alt değerine değinilmiştir. Son örnek olarak, ders kitabının “Modern fizik” ünitesinde geçen “*Michelson ve Morley sabır ve kararlılık içinde 1929 yılına kadar 42 yıl boyunca ether rüzgârının doğrultu ve şiddet değiştirmesini bekledikleri*

için yılın değişik zamanlarında ve farklı coğrafik bölgelerde deneylerini tekrarladılar. Fakat sonuç hep aynı oldu. Beklenen saçak kayması gözlenemedi.” (Alpegemen, 2021, s. 190) ifadesi ile “sabır” kök değerinin “beklemeyi bilme” alt değerine vurgu yapılmıştır.

12. sınıf fizik ders kitabındaki değerler eğitimi vurgusuna genel olarak bakıldığında, en fazla “vatanseverlik” onu takiben “sorumluluk” ve “öz-denetim” kök değerine fazlaca vurgu yapıldığı görülebilir. Bununla birlikte “sevgi, saygı, adalet ve dürüstlük” değerlerine hiç vurgu yapılmadığı, en az vurgu yapılan değerlerin ise “yardımseverlik, sabır ve dostluk” olduğu ifade edilebilir.

Lise fizik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesinden elde edilen bulgulara toplu olarak bakıldığında, ders kitaplarında toplam 124 kök değere vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Kök değerlerin sınıf düzeyine uygun yazılan ders kitapları bağlamında karşılaştırmalı dağılımını gösteren birleştirilmiş özet sonuçlar ise Tablo 7’de toplu olarak verilmiştir.

Tablo 7: Kök Değerlerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

Kök Değerler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Toplam (%)
Adalet	2	-	1	-	3 (%2)
Dostluk	-	-	1	1	2 (%2)
Dürüstlük	3	-	1	-	4 (%3)
Öz Denetim	5	12	-	9	26 (%21)
Sabır	2	2	1	1	6 (%5)
Saygı	3	2	-	-	5 (%4)
Sevgi	2	-	-	-	2 (%2)
Sorumluluk	9	9	3	9	30 (%24)
Vatanseverlik	14	3	2	16	35 (%28)
Yardımseverlik	6	3	1	1	11 (%9)
Toplam (%)	46 (%37)	31 (%25)	10 (%8)	37 (%30)	124 (%100)

Tablo 7’de görüldüğü üzere kök değerlerin %37’sine 9. sınıf düzeyinde, %30’una 12. sınıf düzeyinde, %25’ine 10. sınıf düzeyinde ve %8’ine ise 11. sınıf düzeyindeki kitaplarda değinilmektedir. Değinen bu kök değerlerin %28’i “vatanseverlik”, %24’ü sorumluluk, %21 ise “öz denetim” kök değerlerine ait olduğu görülmektedir. “Sevgi”, “dostluk” ve “adalet” kök değerlerine ise %2 oranı gibi düşük oranda vurgu yapılmıştır. Lise fizik ders kitaplarında en fazla “vatanseverlik”, “sorumluluk” ve “öz denetim” en az ise “adalet”, “sevgi” ve “dostluk” kök değerlerine yer verilmiştir. Tablo 7’deki verileri sınıf düzeyinde karşılaştırmalı inceleyecek olursak, “yardımseverlik” kök değeri dışında sınıf seviyeleri arasında genel olarak düzenli bir artış ya da azalışın olduğunu söylemek mümkün olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bununla birlikte, tüm sınıf seviyelerinde “vatanseverlik” kök değerinin 10. ve 11. Sınıf seviyesinde bir azalma görülse dahi tüm seviyelerde ders kitaplarında vurgu yapılan önemli bir değer olduğu söylenebilir. Benzer şekilde aynı durumun nispeten az olsa dahi “sorumluluk” ve “sabır” değerinde olduğu söylenebilir. “Sevgi ve saygı” değerinin ilerleyen sınıf seviyelerinde ders kitaplarında vurgulanmadığı da dikkati çeken bir bulgu olduğunu da söylenebilir.

Fizik ders kitapları için yapılan bu analizler çerçevesinde elde edilen sonuçlar bir sonraki bölümde ilgili literatür ışığında tartışılıp elde edilen sonuç ve önerilere yer verilecektir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Lise fizik ders kitaplarının değerler eğitimi yönüyle incelenmesinden elde edilen sonuçlara göre, MEB (2010)’in belirttiği on kök değere belirli oranlarda yer verildiği belirlenmiştir. Bu kök değerlerden en az yer verilen “adalet”, “sevgi” ve “dostluk” değerleri iken, “vatanseverlik”, “sorumluluk” ve “öz denetim” değerlerine ise en fazla yer verilmiştir. Fizik ders kitaplarında az yer alan kök değerlerin “adalet”, “sevgi” ve “dostluk” değerleri olması, fizik kitaplarının bu kök değerleri vermek için uygun öğretim içeriğine sahip olmaması ile açıklanabilir. Ayrıca, bu değerlere fizik gibi soyut derslerin içeriğinde yer verilmesinin zorluğundan da kaynaklanabilir (Koltaş, 2020; Yılmaz, 2022; Akdemir, 2022). Bahsi geçen kök değerlere okuma parçaları ve bilim insanlarının hayatlarından kesitlerin bulunduğu bölümlerde yer verilebileceği ilgili literatürde de sıklıkla belirtilmiştir (Akdemir, 2022; Coştu, 2022). Çünkü kitabın bahsedilen bu bölümleri, kitap yazarının ders içeriği kapsamında daha özgür hareket edebileceği bölümlerdendir. Bu bölümlerde yazılanlar, ders kitabını kullanan öğretmenlerin etkin kullanımıyla kendi öğrencilerine öğretim programlarının önerdiği kök değerleri kazandırmaya hizmet edebilir. Bu özelliği ile de öğretmenin öğretim sürecinde sadece sözel dersler kapsamında değil fizik gibi sayısal dersler kapsamında da değerler eğitimi yapılabilir. Nitekim Tübitak çocuk kitaplarının değerler eğitimi yönüyle incelendiği bir çalışmada (Pilav ve Orhan, 2020) “adalet” değerinin en az oranda geçmesi, bu çalışmadaki sonucu desteklemektedir. Benzer şekilde matematik ders kitaplarının

değerler eğitimi yönüyle incelendiği bir başka çalışmada (Özkaya ve Duru, 2020) ise yine “adalet” değerine en az oranda yer verildiği tespit edilmiştir. “Adalet” değerine en fazla değinen ders kitaplarının olduğuna yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Bu disiplinlere örnek olarak “Sosyal Bilgiler” (Oğuz Haçat ve Demir, 2020) ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” (Eker ve Ünlü, 2020) dersleri verilebilir. Benzer şekilde “sevgi” kök değerinin aktarılmasına elverişli disiplinlerin başında da “Türkçe” dersi (Derse, 2019) veya çocuk romanlarının (Kuru ve Keklik, 2016) olduğunu söylemek çok da yanlış olmayabilir. “Beden Eğitimi ve Spor” öğretim programlarının değerler eğitimi yönüyle incelendiği bir başka çalışmada (Sarica, 2018) “dostluk” değerine en az rastlanırken, TRT çocuk şarkılarının incelendiği başka bir çalışmada (Tut ve Kiroğlu, 2017) ise “dostluk” değerine diğer kök değerlerden daha fazla yer verildiği görülmektedir. Tüm bu kaynaklar, “adalet”, “sevgi” ve “dostluk” değerlerinin fizik eğitiminde öğrencilere aktarılmasının diğer alanlara göre daha zor olduğunun önemli bir göstergesi olarak düşünülebilir. Ancak, yapılan bu çalışmada %2 oranında da olsa fizik ders kitaplarında söz konusu kök değerlerin verildiğinin tespit edilmesi, bu değerlere fizik eğitimi içerisinde iyi bir planlama ile yer verilebileceğini de göstermektedir. Bir de tabiki daha önceden de bahsedildiği üzere, ders kitabında yer alan okuma parçaları ve bilim insanların hayatlarından kesitlerin bulunduğu bölümler kullanılarak da yer verilmesi zor olabilecek kök değerlere fizik gibi sayısal derslerin içeriğinde öğrencilere kazandırılabilir.

Çalışma sonunda elde edilen bir diğer sonuca göre, fizik ders kitaplarında en fazla yer alan kök değerlerin sırasıyla “vatanseverlik”, “sorumluluk” ve “öz denetim” değerlerinin olduğu görülmüştür. “Sorumluluk” ve “öz denetim” değerlerine, fizik ders kitaplarının içinde çoğunlukla yer verilmesi, fizik dersinin doğası gereği öngörülebilir bir durum olarak görülebilir. Fizik dersi kapsamında yer alan ünitelerin birçok yerinde sağlık, çevre, doğa için yapılması veya yapılmaması gerekenlere sıklıkla yer verilmektedir. Bu verilen kurallara “öz denetim” ve “sorumluluk” kök değerleri rahatlıkla yerleştirilerek değerler eğitimi katkı sağlanabilir. “Vatanseverlik” kök değeri ise son yıllarda tüm alanlarda ve disiplinlerde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan bir kök değerdir. Bunun önemli nedenleri arasında ülkemizde 15 Temmuz’daki askeri darbe girişimi hareketinin önemli bir rolünün olabileceği düşünülmektedir. Nitekim değerler eğitimi ile ilgili bir araştırmada (Karaer ve Karaer, 2019), öğretim programları kapsamında kök değerlerinin öğrencilere kazandırılmak istenilmesinin önemli nedeni olarak 15 Temmuz’da ülkemizde gerçekleşen askeri darbe girişimi olduğu öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir. Sınıf öğretmen adaylarının değerler eğitimi bakış açısının incelendiği başka bir çalışmada (Kıral ve Dinçer, 2018) da bir önceki çalışmaya benzer şekilde “vatanseverlik”, “bayrak sevgisi” gibi cevapları öğrencilerin dile getirmesi nedeniyle ulusal değerlerin, vatan ögesinin öğrencilerce önemsendiği sonucuna varılmıştır. Bu ve benzeri cevapların öğrenciler tarafından verilmesi, onların bir ulusu birbirine bağlayan güçlü bağın sarsılmaya çalışıldığı bir süreçten geçmesinin etkili olması ile ilişkilendirilebilir (Kıral ve Dinçer, 2018).

Fizik ders kitaplarında geçen diğer kök değerlerden “dürüstlük”, “sabır” “saygı” ve “yardımseverlik” değerlerinin çok çeşitli yüzdelerle de olsa geçtiği sonucu da bu çalışmada belirlenmiştir. Bu sonuçlar ışığında, MEB (2017)’in benimsediği 10 kök değerine fizik dersi içerisinde yer verilebileceği, bu kök değerlerin ders kitaplarına bir şekilde eklenebileceği söylenebilir. Fizik dersinin sayısal ve soyut bir ders olması, değerler eğitiminin aktarılmasına engel olmadığı önemli bir kanıtı olabilir. Bu bağlamda, fizik eğitimcileri bir araya gelmeli, hangi kök değerlere hangi ünitelerde nasıl yer verilebileceğini, uygunluğunu ve uygulanabilirliğini tartışmalı ve sonuçları bir rapor şeklinde MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]’na sunmalıdırlar. Ders kitabı yazımı ve değerlendirmesinde önemli bir rolü bulunan TTKB de, bu rapor kapsamında ders kitabı yazarlarına kök değerlerin ders kitaplarında nasıl yer verebileceğine ilişkin öneriler sunabilir. Bu öneri sadece fizik dersi için değil; fen bilgisi, kimya, biyoloji, matematik, geometri gibi diğer sayısal ve soyut ders kitapları için de genişletilebilir. Buna ek olarak, yakın zamanda MEB tarafından yayımlanan değerler eğitimi etkinlik kitabından (MEB, 2022) yararlanarak fen bilimleri disiplinine özgü, öğretmene rehber olacak düzeyde materyal de hazırlanabilir. Bu öneriler sayesinde, MEB tarafından yayımlanan öğretim programlarında ifade edilen değerler eğitimi kapsamında kök değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik olumlu katkılar sağlanabilir.

Yazarlık Katkısı

Araştırmanın yazarlık katkısı eşit olup her birinin katkısı %50’dir.

Etik Kurul Beyanı

Burada sunulan araştırma, mevcut okullarda kullanılan fizik ders kitapları üzerinden doküman incelemesine dayalı bir analiz olduğundan dolayı etik kurul onayına gerek duyulmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, M. S. (2022). Kimya Ders Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Suat Ünal), Trabzon: Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aktepe, V., Keser, H. ve Şeref, Ş. E. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Değerler ve Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 897-918.
- Alavinia, P. & Mahdavi, M. (2016). Investigating The Representation of Values in Iranian High School Social Studies Textbooks. *Journal of Social Studies Education Research*, 7(4), 122-145.
- Alpegemen, S. (2021). *Ortaöğretim Fizik 12. Sınıf Ders Kitabı*. İstanbul: Başak Yayıncılık.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı Ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Arslan Parlak, E. (2011). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatında Ahlak ve Değerler Eğitimi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Fahri Kayadibi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayvacı, H., ve Devecioğlu, Y. (2013). 10. Sınıf Fizik Ders Kitabı ve Kitaptaki Etkinliklerin Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Değerlendirmeleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 418-450.
- Bal, O. (2018). 9, 10, 11, 12. Sınıf İngilizce Dersi Öğrenci Kitapları, Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kitaplarında Yer Alan Değerler, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Günseli Orhon), Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Coştu, F. (2022). Değerler Eğitimi Bağlamında Ders Kitaplarının İncelenmesi. IX. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 26-27 Aralık, İstanbul, Türkiye.
- Çetinbaş, E. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Yeterliliklerinin İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Şerafettin Karakaya), Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çoruh, M. (2021). *Ortaöğretim Fizik 11. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Anakuşu Yayınevi.
- Değirmenci Toraman, K. ve Memişoğlu, H. (2022). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Edebi Ürün ve Görsellerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 198-217.
- Demirci, E. (2019). Değerler Eğitimi Açısından Bestami Yazgan'a Ait "Çıtı Pıt Kutu Kutu Şiirler" Adli Eserin İncelenmesi. 7. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-I, 11-29.
- Derse, G. E. (2019). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice Coşkun), Van: Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dewey, J. (1902). *The Child and the Curriculum*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Eker, C. ve Ünlü, S. (2020). Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Kök Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi. *The Journal of International Education Science*, 25(7), 71-88.
- Gişi, C. (2019). Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Eserlerin Unesco Tarafından Kabul Edilen Değerler Çerçevesinde İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülden Filiz Önal), Kırkkale: Kırkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Güçlü, H. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Gülden Filiz Önal), Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Gül, R. (2013). Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretim Döneminde Doğruluk Eğitimi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Adem Korukcu), Çorum: Çorum Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güzel, H. ve Adibelli, S. (2011). 9. sınıf fizik ders kitabının eğitsel, görsel, dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 201-216.
- Hahn, K. (1953). *The Making of Men*. London: Geoffrey Cumberlege.
- Hatay Uçar, F. ve Çetinkaya, S. (2021). İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 275-291.
- İnalöz, A. B. (2021). Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Okuma-Anlama Metinlerinde Yer Verilen Değerler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, 24-34.
- Jaipal-Jamani, K., ve Figg, C. (2017). An Analysis of Values Education in Primary School Textbooks in Australia. *Journal of Education for Teaching*, 43(1), 109-123.
- James, T. (1990). Kurt Hahn and The Aims of Education. *Journal of Experiential Education*, 13(1), 6-13.
- Kanlı, U. ve Yağbasan, R. (2004). Proje 2061in Işığında Fizik Ders Kitaplarının Eğitimsel Tasarımına Eleştirel Bir Bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 123-155.
- Karaer, H. ve Karaer, F. (2019). Kimya Öğretmeni Adaylarının "Aziz Sancar'ın Başarısı" Adlı Okuma Parçasındaki Değerler Ve Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 290-316.
- Kavcar, N. ve Erdem, A. (2017). Fizik Öğretim Programları İle Fizik Ders Kitaplarının Proje Tabanlı Öğrenme Açısından İncelenmesi. *Online Science Education Journal*, 2(1), 11-44.
- Kıral, B. ve Dinçer, B. (2018). Sınıf öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimine bakış açısı. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 84-94.

- Koltaş E. (2020). Lise Biyoloji, Fizik Ve Kimya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Osman Serhat İrez), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuru, H. ve Keklik, S. (2016). Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 217-237.
- McKenzie, M., ve University, S. F. (2003). Beyond "the Outward Bound Process:" Rethinking Student Learning. *Journal of Experiential Education*, 26(1), 8-23.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) (2022). Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı. <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kitap/degerler-egitimi/Değerler-Eğitimi.pdf>
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2018). Ortaöğretim Fizik Dersi Öğretim Programı. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB TTKB (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı). (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf.
- Nucci, L. P. (2001). *Education in the Moral Domain*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Oğuz Haçat, S. ve Demir, F. B. (2020). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Açısından İncelenmesi. *Journal of History School*, 49, 4443-4466.
- Özkaya, F. ve Duru, A. (2020). Ortaokul Matematik Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi Kapsamındaki Değerlerin Yer Alma Durumlarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 43-67.
- Pilav, S. ve Orhan, M. (2020). 6-12 Yaş Grubu TÜBİTAK Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Yönünden İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 434-453.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., ve Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Sarıca, R. (2018). Yenilenen Ortaöğretim Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2068-2091.
- Selçuk, D.(2019) Ortaöğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Almanca Ders Kitaplarında Kültürel ve Evrensel Değerler, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şerif Oruç), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sinav, Ö (2021). *Ortaöğretim Fizik 9. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: SDR Dikey Yayıncılık.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 7-32.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2022). Türk dil kurumu çerim içi sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index>
- Tekbıyık, A. (2006). Lise Fizik I Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 441-446.
- Tunç, T & Bağcı, N. (2021). *Ortaöğretim Fizik 10. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Tut, E. ve Kiroğlu, K. (2017). TRT'nin Popüler Çocuk Şarkıları Yarışması'nda Finale Kalan Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(48), 561-569.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB Lise 1. Sınıf Fizik Ders Kitabının Eleştirel Olarak İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 305-321.
- Wang, C., ve Zhao, X. (2021). An Analysis of Values Education in Middle School Moral Education Textbooks in China. *Educational Review*, 73(1), 48-65.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2009). Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomonological Approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yılmaz, E. (2022). Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dekant Kıran), Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yurtsever, T. (2018). Değerler Sosyolojisi Açısından Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatının Analizi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir Zorlu), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yükrük, S., & Akarsu, S. (2017). Ortaokul (5-8) Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Şarkıların Değerler Bakımından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1171-1186.